शूद्रकन्यपदवृत्तान्तस्य सत्यत्वात् अन्यस्य सर्वस्य मिथ्या भूतस्यैव कविना कल्पनेन प्रबन्धनात्। पक्षप्रतिपक्षोपन्यासेन विचाररूपे २वाक्ये च। विचाराङ्गकथा हि त्रिविधा वादजल्पवितण्डाभेदात् तत्र "प्रमाणतर्कसाधनोपलम्भः सिद्धान्ताविरुद्धः पञ्चावयवोपपन्नः पक्षप्रतिपक्षपरिग्रहो वादः"। "यथोक्तोपपन्नच्छलजातिनिग्रहस्थानसाधनोपलम्भो जल्पः" "स्वपक्षस्थापनाहीनो वितण्डा" गौ० सूत्रैः वादादयो लक्षिता विशेषस्तत्तच्छब्दे वक्ष्यते। कथायां साधु कथादि० ठक्। काथिक कथासाधौ त्रि०।

कथादि पु० पाणिन्युक्ते तत्र साधावित्यर्थे ठक्प्रत्ययनिमित्ते शब्दगणे स च गणः "कथा विकथा विश्वकथा सङ्कथा वितण्डा कुष्ठविद् जनवाद जनेवाद जनोवाद वृत्ति संग्रह गुण गण आयुर्वेद"।

कथानक न० कथयत्यत्र कथ-बा० आनक्। (कहानि) (गल्प) ख्याते कथाविशेषे यथा वेतालपञ्चविंशादि तत्र उपाख्यानबाहुल्येन कथानकतया व्यवहारः।

कथान्तर न० कथाया अन्तरम् अवकाशः। "कथावसरे "स्मर्त्तव्योऽस्मि कथान्तरेषु भवता" मृच्छक०। "स्मर्त्तव्योऽस्मि कथान्तरे" भा०व०१५१अ०। अन्या कथा मयूर०नञा स० अस्वपदविग्रह।२अन्यस्यां कथायाम् वादान्तरे। [मुखे।

कथापीठ स्त्री कथायाः पीठमिव। कथाप्रस्तावसूचके ग्रन्थ-

कथाप्रसङ्ग पु० कथायाः प्रसङ्गः। १कथायामासक्तौ "कथाप्रसङ्गेन मिथः सखीमुखात्" मेघ०। २विषवैद्ये त्रि० विश्वः "कथाप्रसङ्गेनजनैरुदाहृतात्" किरा०। कथाप्रसङ्गानां विषवैद्यानामिमैः प्रभुभिर्जनैरित्यर्थः। कथायां प्रसङ्गो यस्य। ३जल्पाके अनवतं गल्पकारके त्रि०शब्दरत्ना०। ४वातुले" त्रि० मेदिनिः।

कथाप्राण पु० कथया प्राणिति जीवति प्र+अन-अच्। कथोपजीविनि नाटकाचार्य्ये शब्दर०। [प्रारम्भांशवेदे।

कथामुख न० कथाया आमुखम्। कथाप्रस्तावाख्ये ग्रन्थ

कथाशेष त्रि० कथा कथनमात्रं शेषोऽस्य। १मृते मरणाद्धि जनस्य कथामात्रमवशिष्यते, एवं शब्दशेषनामशेष कथावशेषादयोऽप्यत्र। अतएव नैषधे "कथासु शिष्यध्वमिति प्रमील्य सः" मरणपरतया कथासु शिष्यध्वमिति प्रयुक्तम्। ६त०। २कथासमाप्तौ पु०

कथित त्रि० कथ-गौणकर्म्मासमभिव्याहारे मुख्ये कर्म्मणि-क्त। १उक्ते २आख्यातादिना वाच्येऽर्थे च "अकथितञ्च" पा०। ३किञ्चिद्रूपेण प्रतिपादिते त्रि०४परमेश्वरे पु० सर्व्वेभ्यः परत्वेन तस्य कथितत्वात्तथात्वम्। "इन्द्रियेभ्यः पराह्यर्था अर्थेभ्यश्च परं मनः। मनसस्तु परा बुद्धिर्बुद्धेरात्मा महान् परः। महतः परमव्यक्तमव्यक्तात् पुरुषः परः। पुरुषान्न परं किञ्चित् सा काष्ठा सा परा गतिः" इत्यनेनेश्वरस्यैव सर्व्वेभ्यः परत्वेन कथितत्वम्। अतएव "संसारभूतः कथितः" विष्णुसं०तस्य सहस्रनामसु ४कथित इत्येकं नाम व्याख्यातं च भाष्येउक्तरूपेणैव, गौणे कर्म्मणि क्त। यस्यावबोधाय कश्चिदर्थः प्रतिपाद्यते ५तस्मिन्नर्थे त्रि० भावे क्त, ६कथने न०। "पूर्व्ववृत्तकथितैः पुराविदः" रघुः।

कथितपदता स्त्री कथितं पूर्व्वमुक्तं पदं यत्र वाक्ये तस्य भावः तल्। अलङ्कारोक्ते पुनरुक्ततारूपे वाक्यदोषभेदे "अधिकन्यूनकथितपदता हतवृत्तता" सा० द० वाक्यमात्रगतदोषगणनायामुक्तम् "रतिलीलाश्रमं भिन्ते सलीलमनिलो वहन्" अत्र लीलाशब्दस्य द्विःप्रयोगात् कथितपदत्वं वाक्ये दोषः उद्देश्यप्रतिनिर्द्देश्ये तु नायं दोषः। यथा "उदेति सविता ताम्रस्ताम्र एवास्तमेति च" इत्यादौ ताम्रशब्दस्योद्देश्यप्रतिनिर्द्देश्यतया नोक्तदोषः।

कथीकृत त्रि० अकथा कथा सम्पद्यमाना क्रियते स्त्व कथा+च्वि-कृ-क्त। कथामात्रावशेषिते "अवगम्य कथीकृतं वपुः" कुमा०

कद रोदने, वैक्लव्ये अक०आह्वाने सक० भ्वा० इदित् पर० सेट्। कन्दति अकन्दीत्। चकन्द कन्दनम् प्रनिकन्दति

कद विह्वलीभावे दिवा० आत्म०अक० सेट्। कद्यते अकदिष्ट। चकदे। घटादि णिच्-कदयति ते। कदनम् णिच्-ल्युट्। कदनम् कद्यतेः कदयतेर्वा क्विप् कद्।

कद् अव्य०। कद-क्विप। किंशब्दार्थे। "कदु ब्रव आहनो वीच्या नॄन्" ऋ० १०,१०,६, न यत् पुरा चकृमा कद्ध" ऋ०१०,४, "कद्ध कदा खलु" भा०। कदू च स्या कृतम्। "कदू महीरधृष्टा" ऋ० ८,६६,९,१०। "कदू "कदा खलु" भा०। [२सुखदायके च त्रि०।

कद पु० कं ददाति दा-क। १मेघे शब्दर० २जलदायके

कदक न० कदः मेघ इव कायति प्रकाशते उपरिभागे अम्बराच्छादकत्वात् कै-क। १विताने (चाँदोया) हेम०।

कदक्षर न०कुत्सितमक्षरम् कोः कद्। कुत्सितवर्णे।

कदग्नि पु०कुत्सितोऽग्निः कोः कद्। मन्दाग्नौ। बहु०। मन्दाग्नियुक्ते त्रि०।

कदध्वन् कुत्सितोऽध्वा कोः कद् न समा०। दुष्टपथे

कदन न० कद-णिच्-घटादि०करणे ल्युट्। १पापे, भावे